Vigdis Hjorth

Anya meghalt?

POLAR KÖNYVEK

Fordította
Kertész Judit

„Jó néhány évtizede fordítok főleg skandináv nyelvű szépirodalmi műveket, melyek közül talán legjelentősebb Karen Blixen mára már szinte teljes életműve, de nagyon fontosak számomra olyan kiemelkedő mai szerzők is, mint Dag Solstad vagy a lassan világirodalmi sikert elért Vigdis Hjorth."

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Az Európai Bizottság támogatást nyújtott ennek a projektnek a költségeihez. Ez a kiadvány a szerző nézeteit tükrözi, és az Európai Bizottság nem tehető felelőssé az abban foglaltak bárminemű felhasználásáért.

Vigdis Hjorth

Anya meghalt?

POLAR KÖNYVEK

This translation has been published
with the financial support of NORLA

NORLA
NORWEGIAN LITERATURE ABROAD

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
Vigdis Hjorth: Er mor død? /Cappelen Damm AS, Oslo, 2020/
Copyright
© Vigdis Hjorth, 2020
© Cappelen Damm AS, 2020
Hungarian translation © Kertész Judit, 2024

Kiadja a *Polar Egyesület*
Felelős kiadó és sorozatszerkesztő
az egyesület ügyvezetője: *Dériné Stark Zsófia*
Műszaki vezető: *Stark Gergely*
www.polarkonyvek.hu
polarkonyvek@gmail.com

A sorozatot *Kemény Zoltán* tervezte
A borítóképet *Borsódy Eszter* készítette
Nyomdai előkészítés: *Clarion Stúdió*
Nyomás-kötés: *Pannónia Nyomda Kft.*
A könyv alapanyaga felelős gazdálkodásból,
ellenőrzött forrásból származik,
amit az FSC (Forest Stewardship Council®) tanúsít.

FSC
www.fsc.org
FSC C017326

ISBN 978-615-5866-56-2
ISSN 1418-0243

A húgom tudatná velem, ha anya meghalt volna. Kötelessége lenne?

Egyik este felhívtam anyát. Tavasz lehetett, mert másnap Freddel sétálni mentünk Borøya környékére, és elég meleg volt ahhoz, hogy egy Osesund melletti padon ebédeljünk. Alig aludtam éjszaka a hívás miatt, örültem, hogy másnap reggel Freddel találkozom, egész testemben remegtem. Szégyelltem, hogy felhívtam anyát. Nem lett volna szabad, mégis felhívtam. Megszegtem egy tilalmat, amellyel én sújtottam magamat, és amelylyel ő is sújtott engem. Nem vette fel a telefont. A készülék rögtön olyan hangot adott, mint amikor kinyomják. És mégis újra hívtam. Miért? Nem tudom. Mit akartam tőle? Nem tudom. És miért ez a bénító szégyen?

Szerencsére másnap Freddel sétáltam a Borøya szigeten, vártam, hogy a beszélgetéstől enyhüljön valamit kínzó szégyenérzetem. Az állomáson vettem fel Fredet, és ahogy beszállt a kocsiba, rögtön elmondtam neki, hogy mit csináltam, hogy felhívtam anyát, dőlt belőlem a szó egészen a parkolóig. Fred egyáltalán nem örült, hogy felhívtam anyát. *Szerintem nem okos dolog*, mondta. Továbbra is szégyelltem magam, de a remegésem csillapodott valamit. Nincs is mit mondanom neki, kesereg-tem. Nem tudom, mit mondtam volna, ha felveszi a telefont. Talán abban reménykedtem, hogy ha felveszi, és

azt mondja: Halló?, azonnal eszember jut majd valami, amint meghallom a hangját.

Én sodortam magam abba a helyzetbe, amiben voltam. Én döntöttem úgy, hogy otthagyom a házasságomat, a családomat, a hazámat, majdnem három évtizeddel ezelőtt, még ha nem is tűnt úgy, hogy lett volna más választásom. Otthagytam a férjemet és a családomat egy férfiért, akiben ők nem bíztak, egy olyan foglalkozásért, amelyet bizonytalannak találtak, később olyan képeket állítottam ki, amelyek szerintük gyalázatosak, nem jöttem haza, amikor apa beteg lett, nem jöttem haza, amikor apa meghalt, nem jöttem haza apa temetésére, hogyan is kellett volna viszonyulniuk mindehhez? Borzalmasnak tartották, engem is borzalmasnak tartottak, számukra borzalmas volt, hogy elmentem, gonosznak tartottak, amiért nem jöttem haza apa temetésére. Számomra a borzalom már jóval korábban kezdődött. Nem értettek, vagy nem akartak megérteni, nem értettük egymást, mégis felhívtam anyát. Úgy hívtam fel anyát, mintha megbocsátható lenne az egész. Természetesen nem vette fel a telefont. Mit gondoltam? Mit vártam? Hogy felveszi, mintha minden bűnöm meg lenne bocsátva? Mit gondoltam magamról, azt hittem, fontos vagyok neki valamennyire, hogy örül majd nekem? A valóságban nem úgy van, mint a Bibliában, hogy amikor a tékozló gyerek hazatér, megünneplik. Szégyelltem, hogy megszegtem a fogadalmamat, szégyelltem a gyengeségemet anya és Ruth előtt, akinek anya bizonyára elmondta a hívásomat, szégyelltem, hogy megszegtem a tilalmat, míg ők, anya és a húgom betartották,

soha eszükbe sem jutott, hogy felhívjanak. Biztosan tudják már, hogy itthon vagyok. Valószínűleg rendszeresen guglizzák a nevemet, tudják, hogy retrospektív kiállításom lesz, tudják a norvég számomat, azért nem veszi fel anya. Ők erősek voltak és tartották magukat a fogadalmukhoz, én gyenge voltam és gyerekes, olyan vagyok, mint egy gyerek. És különben is, ők nem *akarnak* beszélni velem. És én vajon *akartam* beszélni anyával? Nem! És mégis felhívtam! Szégyelltem, hogy valaki bennem *akart* beszélni vele, és azzal, hogy felhívtam, elárultam neki, hogy valaki bennem beszélni *akart* vele, hogy várok valamire. Mire? Megbocsátásra? Talán ő azt hiszi. De hiszen akkor, régen nem volt más választásom! Miért hívtam fel? Mit akartam? Nem tudom! Anya és Ruth azt hihetik, azért hívtam őket, mert megbántam akkori tettemet, remélik, hogy megbántam mindent, remélik, hogy rosszul érzem magam, hogy hiányoznak és jóvá akarok tenni mindent, de anya mégsem vette fel a telefont, mert ilyen könnyen azért nem megy, mégsem járja, hogy amint beteszem a lábam az országba és fel akarom venni velük a kapcsolatot, ők máris készek visszafogadni, ó nem! Most érezhetem akkori választásom következményét, késő bánat. De ha egyszer nem bántam meg! Számukra úgy tűnt, mintha lett volna más választásom, és ez bosszantott, de a bosszúságot könnyű elviselni, a bosszúság semmi a szégyenhez képest, de miért ez a bénító szégyen? Sokat segített, hogy beszéltem Freddel. A palaköves tengerparti úton sétáltunk, a vízen kacsák és hattyúk úszkáltak, Osesund felé a kanyarban találtam egy négylevelű lóherét, ez szerencsét hoz, biztattam magam. Otthon beletettem egy tojástar-

tóba, felöntöttem vízzel, de hamarosan elfonnyadt. Már ősz van, szeptember elseje. Harminc év óta az első norvég őszöm.

Ittam, mielőtt telefonáltam, nem sokat, néhány pohár bort, de ittam, különben nem hívtam volna. Megtaláltam a számot a telefonkönyvben és remegő ujjakkal beütöttem. Ha racionálisan gondolkodtam volna, nem hívtam volna fel őket. Ha előtte ráveszem magam, hogy gondolkodjak és tisztán lássam magam előtt a legvalószínűbb forgatókönyveket, amelyek lejátszódnának, mihelyt anyám felvenné a telefont, akkor inkább nem hívom fel, mert belátom, hogy mindenképpen csak kellemetlenséget okoznék mindkettőnk számára. Irreális, irracionális hívás volt. Nem is vették fel. Anyám és a húgom racionális, én meg irracionális vagyok, ezt szégyellem? Ha racionálisan gondolkodtam volna, rájövök, hogy ha fel is veszi anya a telefont, akkor sem számíthatok semmi olyasmire, amit beszélgetésnek lehetne nevezni. A beszélgetés anyám és köztem ellehetetlenült. De nem fogtam vissza irracionális késztetésemet, nem akartam tisztán gondolkodni, inkább követtem ezt a hirtelen jött, számomra is meglepően erős, ki tudja milyen mélyről jövő késztetést. Erre próbálok most rájönni: honnan támadt ez a késztetésem?

Harminc éve nem volt olyan beszélgetésem anyával, amit beszélgetésnek lehetett volna nevezni, talán soha nem is volt. Annak idején, amikor Markkal találkoztam, titokban megpályáztam egy állást Utahba, és bejutottam az intézetbe, ahol Mark tanított, átszeltem vele az óceánt, otthagytam a házasságomat, a családomat, és mindezt egyetlen forró nyár alatt. Igaz a mondás, hogy néha egy pillantás is elég lehet, elég volt egy pillantás és én olthatatlan lánggal égtem, a családom pedig úgy gondolta, hogy elárultam őket és gúnyt űztem belőlük. Hosszú levelet írtam nekik, és elmagyaráztam, miért kellett így tennem, abban a levélben kiöntöttem a szívemet, de a rövid válasz, amit kaptam, olyan volt, mintha el sem olvasták volna. Röviden, nyers szavakkal fenyegetőztek, hogy kitagadnak, de ha *észhez térek* és azonnal hazamegyek, talán meg tudnak bocsátani. Mintha egy gondjaikra bízott gyerek lettem volna. Szememre hányták, mibe került nekik mind pénzben mind lelkierőben, hogy felneveljenek, és milyen sokat köszönhetek nekik. Láttam, hogy szó szerint értik azt, hogy tartozom nekik. Komolyan azt hitték, hogy feladom a szerelmemet és a munkámat, mert fiatal koromban fizették a teniszóráimat. Nem vettek komolyan, nem jóindulattal közelítettek felém, hanem fenyegetőztek. Talán saját felmenőiknek volt ilyen nagy hatalma felettük, annyira rettegtek

szüleik szavaitól, különösen a leírtaktól, hogy azt hitték, az ő szavaik ugyanolyan erősen hatnak majd rám. Ismét hosszan írtam nekik, elmagyaráztam, mit jelent számomra a művészeti képzés, ki az a Mark, ismét úgy válaszoltak, mintha nem is írtam volna, vagy nem olvasták volna el a levelemet, felhánytorgatták a költségeiket, hogy lakást vettek nekem, azért, hogy az egyetem közelében lakhassak a tanulmányaim alatt, szememre vetették az esküvő költségeit, amit éretlen viselkedésemmel most az egész világ előtt nevetségessé tettem, elárultam újdonsült férjemet, és kétségbeesésbe és megaláztatásba taszítottam a családját is. *Ki kell vernem a fejemből* azokat a gondolatokat, amelyeket *ez az M*. ültetett el benne. A művészetéből csak néhány kiválasztottnak sikerül megélnie; én nyilvánvalóan nem tartozom közéjük. Ez fájt, és az is, hogy úgy tűnt, valóban azt hiszik, hogy ezek a fordulatok majd arra késztetnek, hogy feladjam új életemet, hazamenjek törleszteni, alkalmazkodjak az ő életmódjukhoz, akkor is, ha engem tönkretesz. Nem válaszoltam erre a levélre, karácsony közeledtével írtam nekik egy kedves, de távolságtartó levelet a kisvárosról, ahol éltünk, a házról, a kertről, a saját termesztésű paradicsomunkról, az évszakok váltakozásáról Utahban, úgy írtam, mintha az előző levelüket meg sem írták volna, úgy tettem velük, mint ők velem: Boldog Karácsonyt! Hasonló válaszlevelet kaptam, rövid volt és távolságtartó, Boldog Új Évet! Néha küldtem egy-egy kiállítási katalógust vagy képeslapot egy-egy utazásról, írtam nekik, amikor megszültem Johnt, és küldtem róla egy képet. Johnt levélben üdvözölték: Kedves John, Isten hozott, üdvözöl nagymama, nagypapa, Ruth néni. Amikor John

betöltötte az első évét, egy ezüst bögrét kapott postán, üdvözlet nagymama, amikor kétéves lett, egy ezüstkanalat, amikor hároméves lett, egy villát. Az első években a húgom időnként kurta üzeneteket írt anyám és apám egészségi állapotáról, ha történt valami különös, vesekőműtét, elesés a jégen, mindössze egy mondatot írt a fizikai állapotukról, semmi „kedves Johanna", semmi kérdés, Ruth. Amikor viszonylag egészségesek voltak, ritkán fordult elő, hogy írt volna. Az volt a felhangja az egésznek, hogy szegénynek egyedül kell foglalkoznia velük, hogy önző módon otthagytam őket, és nyilvánvalóan nem is érdekelnek. Azt gondoltam, azért ír, hogy feltámadjon a bűntudatom, lehet, hogy azért éreztem így, mert csakugyan bűntudatom volt? Jobbulást kívántam. De miután a *Gyermek és anya 1.* és a *Gyermek és anya 2.* című triptichonjaimat kiállították a városukban, az én városomban, annak is egyik legrangosabb galériájában, nagy közönség és széles médiavisszhang mellett, abbamaradtak Ruth szűkszavú üzenetei és anya üdvözletei. Mina révén, akinek az édesanyja még mindig ott lakott a szomszédunkban, megtudtam, hogy felzaklatták őket a képek, hogy felbosszantottam a családot, különösen anyát. John továbbra is kapta a születésnapi üdvözleteket, de a fogalmazás kevésbé volt szívélyes, egyébként néma csend. Semmit sem tudtam a szüleim mindennapi életéről. Feltételeztem, hogy szokásaik ritmusában élnek, mint sok idős, jól szituált házaspár, továbbra is abban a házban laktak, ahová tízéves koromban költöztünk, a város előkelő negyedében. Legalábbis nem hallottam mást. Tudnék róla, ha eladták volna a házat, ha pénzügyekről van szó, tisztességesek. Könnyű volt

elképzelnem őket annak a háznak a szobáiban, ahol valaha én is éltem, de saját szememmel nem láttam őket. Tizennégy évvel ezelőtt, amikor a New York-i Sohóban egy bérelt műteremben dolgoztam, és Mark a Presbiteriánus kórházban feküdt, kaptam egy üzenetet Ruth-tól, hogy apa agyvérzést kapott és kórházban van, semmi több, nem kérte, hogy menjek haza. A következő három hét alatt több kurta üzenetet írt apa állapotáról, részben homályos orvosi szakkifejezésekkel, a szavaiban nem volt semmi kedvesség, semmi szeretet, a nevemet se írta le, csak rövid helyzetismertetéseket közölt, amelyeket úgy érezte, el kell küldenie, nem hiszem, hogy haza akart volna hívni. Zavaró lett volna a jelenlétem. Nem lett volna semmi szerepem, csak nyugtalanságot okoztam volna, ezzel én is tisztában voltam, ha végiggondoltam. Gyógyulást kívántam apának. November huszadikán írta meg Ruth, hogy apa meghalt, ez meglepetésként ért, akkor is a Sohóban voltam a műteremben, Mark még mindig a Presbiteriánus kórházban feküdt, nem mentem haza, nem akartam hazautazni, hogy részt vegyek a temetésen. Nem is hívtak egyébként, Ruth azt írta, hogy itt és itt, ekkor és ekkor lesz, pont. A temetés másnapján kaptam a telefonjáról egy búcsúüzenetet mindkettőjük nevében, *anya és Ruth* aláírással. Anya rendkívül rossz néven vette, hogy nem mentem haza se akkor, amikor apa beteg lett, se a temetésére, majdnem anya is belehalt, írta Ruth, bizonyos, szimbolikus értelemben megöltem anyát, ez állt az üzenetben. Ha jól emlékszem, nem vettem tudomást erről az üzenetről, azonnal kitöröltem, már sajnálom, érdekes lenne elolvasni ma, most, ezen a szeptemberi napon. Úgy fogtam fel, mint egy ürügyet

arra, hogy *végleg* eltaszíthassanak maguktól, és engem hibáztathassanak érte. John születésnapi üdvözletei elmaradtak.

Ekkor már nemcsak, hogy „beszélő viszonyban" nem voltunk, hanem ellenségek is lettünk, felfogtam, nem is rázott meg, dolgoztam, gondoskodtam Markról és Johnról. A házat eladták, anya vett egy lakást, kaptam egy bizonyos összeget és egy szűkszavú levelet egy ügyvédtől, anya új címét nem írták meg, na és. Amikor ez történt, rövid ideig épp Norvégiában voltunk, nem írtam meg nekik, hogy Mark meghalt, nem értesítettem őket, soha nem találkoztak vele, és soha nem is fejezték ki azt a vágyukat, hogy találkozzanak. Azt sem mondtam el nekik, amikor John négy évvel ezelőtt Koppenhágába költözött, miért is tettem volna, hiszen soha nem találkoztak vele. Minával és Freddel beszéltem. De amikor a Skogum Művészeti Múzeum úgy döntött, hogy két év múlva nagyszabású retrospektív kiállítást rendez a munkáimból, gyerekkorom városa kísérteni kezdett álmaimban. Ahogy egyre gyakoribbá váltak a kurátorokkal folytatott tárgyalások a művek válogatásáról, már napközben is kísértett. Megígértem, hogy legalább egy új munkával hozzájárulok a kiállításhoz, de nem sikerült létrehoznom semmit, a napjaimat különböző vásznak előtt töltöttem, de nem haladtam a munkával. Ha jobban belegondolok, a Mark halála utáni mániás rohamom óta nem készítettem semmi érdemlegeset, azokban az években a műteremben a gyász feldolgozásával töltöttem a napjaimat. Később enyhült valamit a fájdalom, már egyedül éltem a házban, ami azelőtt kettőnké

volt, talán azért döntöttem úgy, hogy hazaköltözöm, még mindig azt mondom: „haza“, kezdetben csak egy időre, a kiállításig. Nem adtam nekik hírt erről, miért is tettem volna. Utahban kiadtam a házat, kibéreltem egy új építésű lakást az Oslo fjord melletti új negyedben, beépített tetőterasszal, amit műteremként használhatok. A Mark után kapott özvegyi nyugdíjam anyagilag lehetővé teszi mindezt. Ugyanabban a városban élek, mint anyám, négy és fél kilométerre tőle, megnéztem a címét a telefonkönyvben, az Arne Brun utca 22-ben lakik, közelebb a központhoz, mint az a ház volt, amelyikben felnőttem, a telefonszámát is megtaláltam.

Az első hónapokat többnyire a lakásban töltöttem, nem ismertem rá a városra, idegennek éreztem magam, ráadásul tél vége felé járt. Szürke köd lebegett a félig-meddig befagyott fjord fölött, a hegygerincek úgy nyúltak el a láthatáron mint megannyi alvó dalmata, a járdák csúszósak voltak. Amikor egyszer-egyszer mégis kiléptem a házból, nem hagyott nyugodni a gondolat, hogy mintegy másfél kilométerre vagyok anyától. Az előző harminc évvel ellentétben most reális esélyem volt arra, hogy összefutok vele. De ő valószínűleg nem sokat jár kint a hidegben a fagyos járdán, nehogy combnyaktörést szenvedjen. Az idősebb nők nagyon félnek a combnyaktöréstől. Mostanra már anya is jócskán a nyolcvanas éveiben járhat. Egy februári délután a pályaudvaron a jegyautomatánál álltam, amikor egy idősebb nő megkérdezte, segítenék-e neki jegyet venni. Én is éppen akkor tanultam meg, hogyan működik az automata, segítettem neki, olyan bizalommal állt mellettem, nyitott táskával és pénztárcával, hogy egész meghatódtam. Amikor átnyújtottam neki a jegyet, és megkérdezte, hogy felsegíteném-e a lépcsőn, nem tudtam nemet mondani. Egyik kezével megragadta a karomat, a másikkal a korlátot, a nyakában lógó táska minden lépésnél félrelibbent, olyan lassan mentünk, hogy féltem, lekésem a vonatomat, de nem tudtam otthagyni a nénit. Meg-

nyugtatásul a lépcsőfokokat számoltam, huszonkettő volt. A peronon a néni hálálkodott, mondtam, hogy ez igazán semmiség, a lányához megy látogatóba, mondta, amitől zavarba jöttem.

Vajon azért hívtam fel anyát, hogy újra összeismerkedjünk? Hogy lássam, milyen most? Hogy úgy beszéljek vele, mintha nem is az anyám lenne, hanem akárki, egy ismeretlen asszony a vasútállomáson? Ez lehetetlen lenne. Nem azért, mert a sok különcségével anya eleve nem lehet akárki, hanem azért, mert egy anya soha nem lehet akárki a gyerekei számára, márpedig a gyereke vagyok én is. Függetlenül attól, hogy esetleg azóta más dolgok érdeklik, esetleg új tulajdonságokat fejlesztett ki vagy megváltozott a temperamentuma, számomra mindig a régi anya marad. Talán utálja, hogy így vagyunk egymással, anyának lenni súlyos kereszt. Talán elege van az anyaságból, elege van abból, hogy az én anyám, bizonyos értelemben már nem is az, de amíg él a lánya, addig nem érzi magát biztonságban. Talán mindig is úgy érezte, hogy az anyaság összeegyeztethetetlen azzal, hogy önmaga lehessen. Lehet, hogy a születésem pillanatától kezdve az volt a vágya, hogy ne legyen az anyám. De nem tudott szabadulni tőlem, bármennyire próbálta is. Vagy mégis sikerült neki, talán hosszú távollétem alatt már el is felejtette, hogy ő az anyám, erre most felhívom és emlékeztetem rá. Biztosan túl váratlanul érte.

Azt mondaná, hogy már egy másik ember, nem az, aki akkor volt. Érthető, hogy a szülők, amikor már érettek és bölcsebbek, szeretnék, ha a gyerekeik új fényben látnák őket. De senki sem várhatja el, nem is követelheti az utódaitól, hogy félretegyék emlékeiket az anyjukról, amelyet gyerekkoruk óta őriznek, senki sem követelheti, hogy kitöröljék az anyjukról életük első harminc évében kialakított képüket, és minden elfogultság nélkül egy hetven- vagy nyolcvanéves asszonynak lássák.

Egyszerűbb azoknak, akik rendszeresen találkoznak a szüleikkel. A legtöbb barátom, aki rendszeresen látja a szüleit, mostanában sokkal megenyhültebben néz rájuk, mint korábban, mert időközben az élet viharai során lecsiszolódott az érdességük, elnézőbbek és békülékenyebbek lettek, és néhányan azt is megélték, hogy a szüleik elmagyarázták nekik a hibáik hátterét, és néhányuktól még bocsánatot is kértek. Talán Ruth megélte, hogy anya melegszívűbb és bölcsebb lett, ami jó mind Ruthnak, mind anyának. A régi képet lassan felváltja egy újabb, vagy a fiatal- és az időskori kép fokozatosan összeolvad, és az összeolvadás eredményeként létrejövő képpel egyszerűbb együtt élni. Aki rendszeresen tartja a kapcsolatot az anyjával, és beszélget vele a múltról, könnyebben tudja vele együtt újraalkotni a múltat, és ír maguknak egy közös történelmet. Valószínűleg így

van. Ruth nyilván úgy emlékszik a múltra, ahogy anya szeretné, hogy emlékezzen.

De hallottam olyan történeteket is, hogy egy anyának az élete során oly mértékben megerősödtek a gyereke szempontjából legrosszabb tulajdonságai, hogy végül eluralták az egész személyiségét. Mina anyja éveken át éjjel-nappal nyaggatta és szekálta a lányát minden miatt, most pedig még durvább és kegyetlenebb vele mint valaha. Mina minden nap meglátogatja az anyját az idősek otthonában, visz neki húsgombócot és levest, de az anyja mindig vádakkal és gúnyos megjegyzésekkel fogadja. Vajon mi készteti Minát mégis a mindennapos látogatásra? Ha veszekedne vele, az anyja csak megerősítve látná az életről és Mináról alkotott képét, márpedig ő nem szerzi meg neki ezt az örömöt, mondja Mina. Az igazi büntetés az, hogy anyja szavai szemlátomást hidegen hagyják. Anya gyermekével.

Utószó

Gyermek és anya

A nemzetközi sikert aratott, hazájában nagy vihart kavart *Örökség* című regénye óta Vigdis Hjorth továbbra is makacsul kutatja a diszfunkcionális család ártalmas működését, egyre mélyebbre és mélyebbre ás a titkok, elhallgatások, traumák világába és brutális őszinteséggel tárja elénk, amit talál.

Ebben a regényében tökéletes képet fest a generációs traumáról, hitelesen ábrázolja, hogyan jelöl meg bennünket a gyerekkor, hogyan vándorol át a fájdalom szinte akadálytalanul egyik generációból a másikba. Klasszikus ibseni helyzet: a múlt kibeszéletlen titkai mérgezik a jelent és a jövőt.

Johanna, a könyv főhősnője jómódú családban nőtt föl, egy zsarnoki ügyvéd apa és egy gyenge, alávetett anya uralma alatt. Johanna egy ponton kitör ebből a környezetből, nem akar jogot tanulni, amit az apja erőltet, nem akar tovább a szüleinek kedves, derék jogász felesége lenni és „szégyent hozva" a családjára, követi művész szerelmét Amerikába, családot alapítanak és befutott festő lesz belőle.

Harminc év múlva, amerikai férje halála és fia önállóvá válása után visszatér Norvégiába egy életmű-kiállításra. Nagyon szeretne találkozni idős anyjával, aki az

évek során fokozatosan minden kapcsolatot megszakított vele. Az anya továbbra is elzárkózik minden közeledésétől, nem veszi fel a telefont, nem válaszol Johanna e-mailjeire.

A történet folyamán Johanna próbálja kideríteni, mi lehet anyja makacs elzárkózásának valódi oka. „Mindenkinek a maga szenvedése a legfontosabb. De gyanítom, hogy az enyém mélyen kapcsolódik az övéhez, a titkoshoz, mindig is határozottan így éreztem." írja, anyja mindvégig sejtett titkára, sikertelen kitörési kísérletére, későbbi megalkuvására utalva.

Az anya talán nem tudja megbocsátani a lányának, hogy neki sikerült kitörnie a család börtönéből, állandóan emlékeztetve őt saját kudarcára. Valószínűleg Johanna egyik műve, a *Gyermek és anya* című triptichon volt az utolsó csepp a pohárban. „Számukra a kép azt jelentette, hogy a szomszédok és ismerősök úgy tekinthetnek rá, mint tengerentúli lányuk üzenetére, és ez már önmagában árulás." Egyértelmű visszautalás ez Vigdis Hjorth korábbi családregénye, az *Örökség* miatt kirobbant botrányra, aminek révén állást foglal az autofikciós irodalom körüli vitában és ebben a regényében megfogalmazza hitvallását a művészet és valóság viszonyáról: „A művész nem a valósághoz mint olyanhoz viszonyul, hanem ahhoz, ami művészileg érdekes. A valóság a mosópor és a vécépapír megvásárlása, buszjegyek, számlák, fogpiszkáló és hasfájás, a ruha berakása a mosógépbe majd a ruha kiszedése a mosógépből; a valóság érdektelen, az igazság érdekes, de nehezen megragadható, felfogható, elérhető."

A cselekményt Johannának az anyjával való találkozásra tett szinte mániákus kísérletei viszik tovább. Sokszor szürrealisztikus helyzeteken kísérjük végig, szinte krimiszerű jelenetek követik egymást a legkülönbözőbb helyszíneken, utcán, temetőben, templomban.

Mindeközben feltartóztathatatlanul beindul Johanna emlékfolyama is, fény derül gyerekkori sérüléseire, anyja kiszolgáltatottságára, titkaira, súlyos lelki problémáira is. A szöveg csodálatosan közvetíti Johanna szenvedélyes lelki, szellemi állapotát, szinte érezzük benne az állandó, megfeszített töprengés, a megértés utáni vágy vibrálását.

A sok sikertelen kísérlet után a történet végén Johanna beismeri: „Anya meghalt bennem", de hozzáteszi: „néha még megmozdul". Ez a félmondat rávilágít az egész könyv végtelen mélységekbe vezető, kutató, feltáró jellegére, arra, hogy mindig hagy még egy egészen kicsi kaput valamiféle másik lehetőség számára is. Talán ez a magyarázata annak is, hogy az írásjelek rendhagyó használatával vagy elhagyásával lebegteti a tartalmat és a megváltoztathatatlan veszteséget.

Kertész Judit